

DENİZLİ

Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası

Ocak 2023

TGA
TÜRKİYE TURİZM
TANITIM VE GELİŞTİRME
AJANSI

Denizli

Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası

31 OCAK 2023

Katkıda Bulunanlar:

Prof. Dr. Bilgehan Gülcan

Doç. Dr. Halil Burak Sakal

Doç. Dr. Üzeyir Kement

Öğr. Gör. Yasemin Yetkin

Sosyal ve Stratejik Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi katkılarıyla hazırlanmıştır.

Kapadokya Üniversitesi

50420 Mustafapařa Ürgüp Nevřehir

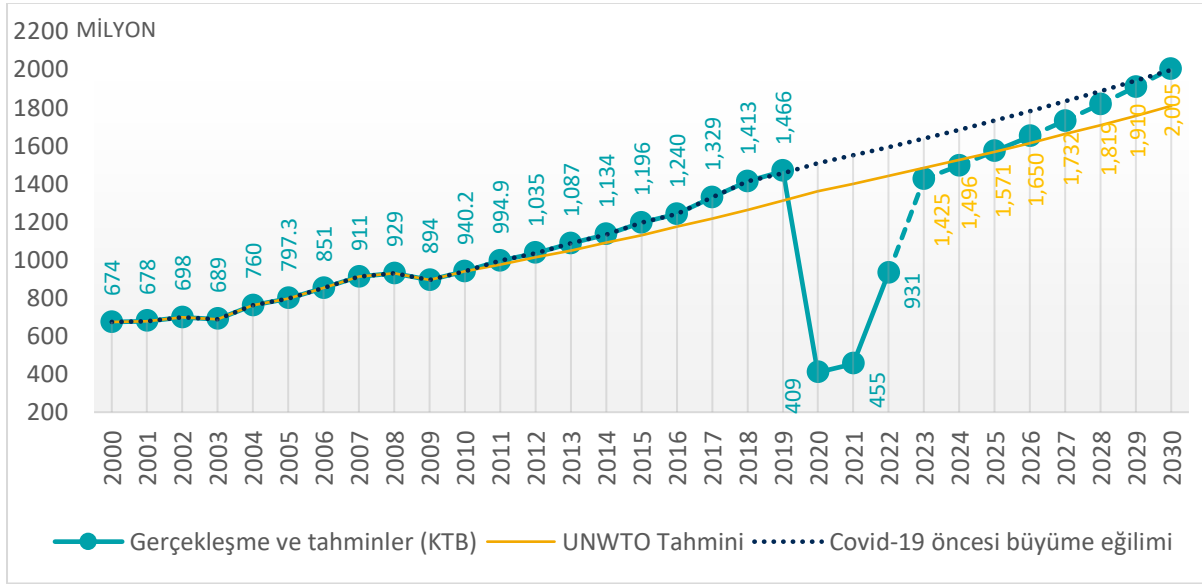
İçerik

GİRİŞ	1
TÜRKİYE TURİZMİ	1
DENİZLİ İLİNİN ÖZELLİKLERİ	2
1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇALIŞMALARINI ARTIRMA	3
2. REKABET GÜCÜNÜ ARTIRMA	4
3. TANITIM ÇABALARINDA BÜTÜNLEŞİK YAKLAŞIMI BENİMSEME	5
4. TURİST GÜVENLİĞİNİ ARTIRMA	6
5. ULAŞILABİLİRLİK İMKÂN VE NİTELİĞİNİ ARTIRMA	6
6. NİTELİKLİ İŞGÜCÜ GELİŞTİRME VE İMKÂNLARINI ARTIRMA	7
7. DİJİTALLEŞME VE AKILLI TURİZM UYGULAMALARINI ETKİLİ KULLANMA	8
8. TARIM-TURİZM ENTEGRASYONU İLE AGRO TURİZMİ GELİŞTİRME	9
9. GASTRONOMİ TURİZMİNDE ULUSLARARASI KENT MARKASI YARATMA	9
10. BALON TURİZMİ VE HAVA SPORLARINI GELİŞTİRME	10
11. EKOTURİZMİ CANLANDIRMA	11
12. KÜLTÜR VE İNANÇ TURİZMİNE ODAKLANMA	11
13. ULUSLARARASI MARKA FESTİVALLER ŞEHRİ OLMA	13
14. KIŞ TURİZMİNİ GELİŞTİRME	13
15. ŞARAP TURİZMİNDE ULUSLARARASI KENT MARKASI YARATMA	14
16. NİTELİKLİ HEDİYELİK EŞYA ENVANTERİNİ GELİŞTİRME	14
17. TERMAL TURİZME ODAKLANMA	15
18. PAMUKKALE TRAVERTENLERİNİ KORUMA VE GELİŞTİRME	16
19. KENT PEYZAJINI DÜZENLEME VE REKREATİF ALANLARI ARTIRMA	17
20. DENİZLİ DESTİNASYON MARKASI GELİŞTİRME	17

GİRİŞ

Turizm endüstrisi gelir, istihdam ve kalkınma açısından lokomotif görevi üstlenen sektörlerdendir. Dünya turizmi, 2020-2021 yıllarında yaşanan küresel salgın dönemi istisna olmak üzere, sürekli ve dünya gayri safi yurt içi hasılasından daha hızlı bir büyüme kaydetmektedir (Şekil 1). Uzun yıllar ortalamaları dikkate alındığında turizm küresel çapta her 10 kişiden birisine iş imkânı yaratmakta, dünya ülkelerinin gayri safi yurt içi hasılasının ortalama yaklaşık yüzde 10'unu oluşturmaktadır. Turizm sağladığı gelirin çarpan etkisi ile doğrudan ve dolaylı yollarla ve tedarik zincirleri kanalıyla hizmet, imalat ve tarım sanayiinde de istihdam yaratma özelliği ile toplumların refah ve gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Şekil 1. Küresel turist sayıları

Kaynak: UNWTO *World Tourism Barometer*, Ocak 2023.

Turizm, ekonomiye olan katkısı dışında, ülkelerin sahip oldukları doğal, kültürel, tarihi kaynaklarının değerlendirilmesi ve bu kaynakların sürdürülebilirliğine ve gelişimine destek vermesi, yaşam kalitesinin artması ve toplumların birbirlerini daha yakından tanınması sayesinde ulusal ve uluslararası barışa destek olması gibi birçok etkiye sahiptir. Turizmin sayılan tüm bu etkileri, turizm sektörünün sürdürülebilirliğinin önemini artırmaktadır.

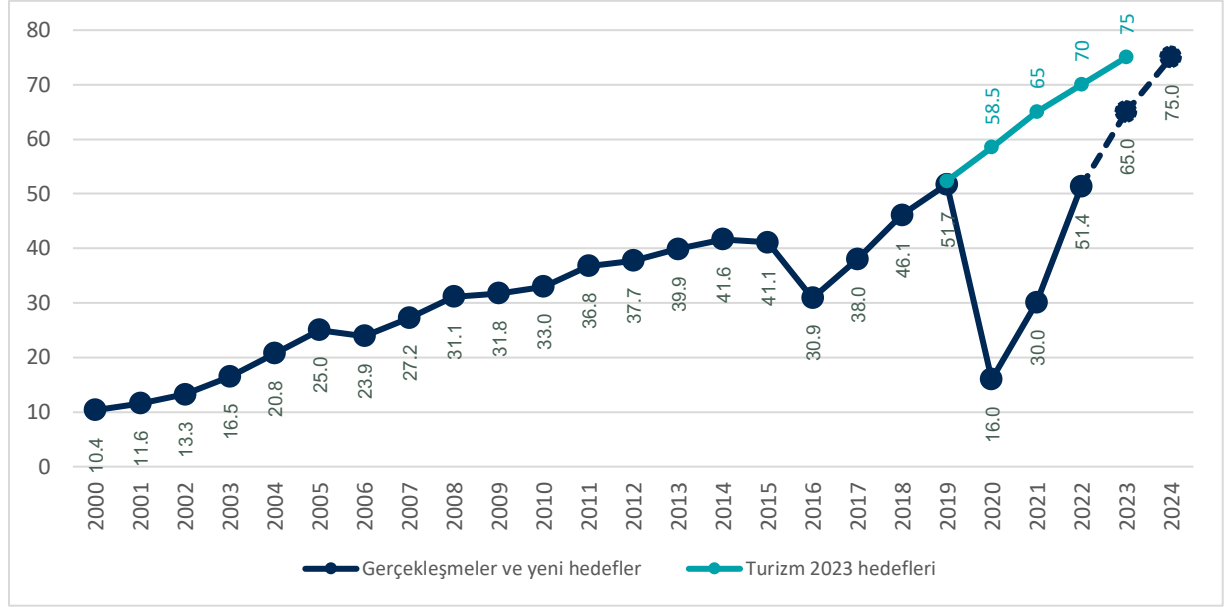
Türkiye turizmi

Türkiye küresel gezginlerin yoğun talep gösterdiği destinasyonlarından olan Akdeniz havzasının önemli bir turizm ülkesidir. Uzun yıllar ortalamalarına bakıldığında turizm sektörünün Türkiye'nin gayri safi yurt içi hasılasına doğrudan ve dolaylı katkısı yaklaşık yüzde 11 seviyesindedir. Uluslararası ziyaretçi sayısında tarihi rekor seviyeye ulaşılan 2019 yılında Türkiye, 51,2 milyon turisti ağırlamıştır. Bu performans ile 2019 yılında Türkiye dünyada en fazla turist ağırlayan altıncı destinasyon konumuna gelmiştir. Turizmin rekor kırdığı 2019 yılında turizmden yaklaşık 34 milyar ABD doları gelir elde eden Türkiye, bu gelir seviyesi ile ise dünyada 13. sırada yer almıştır (Şekil 2).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de turizm Covid-19 salgınından olumsuz etkilenmiş, 2020 yılında yaşanan kapanmanın da etkisiyle ağırlanan turist sayısı 16 milyonda kalmıştır. Salgın sonrası toparlanma

döneminde “Güvenli Turizm” ve “Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı” gibi yaratıcı politikalarla fark yaratan Türk turizmi, 2021 ve 2022 yıllarında hızlı bir toparlanma dönemine girmiş, 2022 yılı sonu itibariyle 2019 yılındaki rekor düzeydeki sayısına ulaşmış, turizm gelirlerinde ise 2019 yılını da geride bırakarak 46 milyar ABD doları ile tüm zamanların rekorunu kırmıştır.

Şekil 2. Türkiye'nin yıllık ziyaretçi sayıları, tahmin ve hedefleri (milyon kişi)

Kaynak: KTB ve Kapadokya Üniversitesi. 2023 ve 2024 yılları hedefleri göstermektedir.

Denizli ilinin özellikleri

Denizli, Ege ve Akdeniz bölgeleri arasında geçit konumundadır. Bu nedenle ilin her iki bölge üzerinde de toprakları vardır. Denizli'ye konumu nedeniyle komşu illerden kara yolu ile ulaşım kolaydır. Doğuda Burdur, Afyonkarahisar; batıda Aydın, Manisa; kuzeyde Uşak; güneyde Muğla illeri ile komşu olan Denizli'ye çevre illerden kara yolu ile ulaşım sağlanabilmektedir. Denizli, doğal, tarihî ve kültürel varlıkları ile turizm potansiyeli güçlü destinasyonlardan biridir. Bu nedenle Denizli, tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Bu kadim geçmiş, gastronomi ürünlerinin zenginliği ile de bilinmektedir. İlde hem turizm hem de tarım etkinlikleri oldukça yoğundur. Ancak her iki etkinliğin entegrasyonu, turizm ve özellikle de gastronomide katma değer yaratılması kapsamında yerel halkın refah düzeyi ve gastronomi ürünleri bağlamında turist memnuniyeti açısından yeterli değildir. Bu sorunun çözümü için yoğunlaşılması gereken en önemli başlıklar, kentin özellikle kadim tarihinin yansımalarının bir kısmının turizmin hizmetine sunulmuş olması bir kısmının ise henüz etkili bir turizm ürünü hâline gelememiş, benzersiz kültürel miras, bakir doğal kaynaklar ve gastronomi unsurları gibi farklı başlıklardaki diğer kaynaklardır.

Bir destinasyonun turistik cazibesini koruyarak turizm gelirlerini sürdürebilmesi ve artırabilmesi, turizm ürününü sunmadaki rekabetçi gücüne bağlıdır. Kısa bir zaman öncesine kadar gelen ziyaretçi sayısı, gelir, yatak kapasitesi, lüks otellerin sayısı gibi nicel verilere göre ölçülen turizmdeki rekabet gücü, özellikle Covid-19 salgınının da etkisi ile günümüzde yerine konamayacak doğal, beşerî ve kültürel kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve risklere karşı dayanıklılığı ile ölçülmektedir. Buradan hareketle, Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası kapsamındaki tüm başlıklarda, sürdürülebilirlik ve dayanıklılık kavramları ilke ve yaklaşım olarak benimsenmiş, ayrıca “Sürdürülebilirlik Çalışmalarını Artırma” başlığıyla konu özel ve müstakil olarak da ele alınmıştır.

Denizli'nin, özellikle yabancı ziyaretçi sayısı ve elde edilen gelir başta olmak üzere Türkiye turizmine olan katkısının, ilin potansiyeli ile karşılaştırıldığında yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. *Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*, kültür ve inanç turizmi, termal turizm, gastronomi turizmi, balon turizmi, şarap turizmi, macera turizmi ve festival turizmi gibi turizm türlerinde, Türkiye turizminde küresel marka değeri yaratma potansiyeli yüksek illerden biri olan Denizli için özet biçimde ve odaklı bir yaklaşım ile hazırlanmıştır. *Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası* aynı zamanda, Covid-19 salgını sürecinde ortaya çıkan yeni turizm eğilimlerini dikkate alarak güncellenen, Türkiye Turizm Ana Planı kapsamında ortaya konan amaç ve hedeflerle uyumlu biçimde hazırlanmış ve Denizli'nin turizmdeki geleceğini inşa edecek yapı taşları niteliğindeki başlıkları ortaya koymayı amaç edinmiştir. Bu kapsamda *Denizli Turizm Tanıtım ve Gelişim Yol Haritası*, ilin destinasyon yönetim sorumluluğunu üstlenmiş olan Denizli Tanıtım ve Geliştirme Kurulu için sürdürülebilir ve gelir etkisi yüksek turizm gelişimi kapsamında oluşturulan başlıklarla bir rehber niteliği taşımaktadır.

1. Sürdürülebilirlik Çalışmalarını Artırma

Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası'nda yer alan tüm başlıklar, sürdürülebilir turizm anlayışını kapsayan ilkeler ve uygulamalar ile uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır. Turizmde sürdürülebilirlik anlayışı ile yerel ekonomiye katkı sağlayarak yerel halkın refahını artırmak, kültürel ve sosyal çeşitliliğin devamlılığını sağlamak, turizmin hem çevre hem toplum üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek, doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak ve ziyaretçilerin yaşam kalitelerini artırmak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda *Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*'nda, il turizminin gelişmesi için;

- a. Turizmin doğal çevre üzerindeki negatif etkilerini azaltmak ve faydasını artırmak,
- b. Turizmin kültürel miras üzerindeki negatif etkilerini azaltmak ve faydasını artırmak,
- c. Turizmin yerel halkın sosyal ve ekonomik yaşamı üzerindeki negatif etkilerini azaltmak ve faydasını artırmak,
- d. Etkili sürdürülebilir bir turizm yönetimi geliştirmek

ilkeleri benimsenmektedir.

Denizli'nin sahip olduğu doğal, tarihî ve kültürel varlıklar destinasyondaki sürdürülebilir turizm gelişimi için önemli bir fırsat yaratmaktadır. Destinasyonda bu güç unsurlarının etkili kullanımı ile farklı turizm etkinliklerinin sürdürülebilir biçimde yürütülmesi ve var olan fırsatların da yine sürdürülebilirlik kapsamında birer güç unsuruna dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için Denizli turizmdeki tüm paydaşların, sürdürülebilir turizm anlayışında yaygın ve yüksek bir bilinç düzeyine ulaşması gerekmektedir.

Denizli destinasyonunun sürdürülebilir turizmdeki önemli bir diğer hedefi de T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TGA (Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı) ve GSTC (Global Sustainable Tourism Council) iş birliği içinde yürütülen ulusal sürdürülebilir turizm standartları geliştirme çalışmaları ile uyumlu olacak şekilde Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı kapsamında TR-I (konaklama sektörü) ve TR-D (destinasyon) kriterlerinin turizm endüstrisinde uygulamaya geçirilme sürecinde Türkiye'de örnek destinasyon olabilmektir. Bu kapsamda TGA ve GSTC iş birliği çıktılarının Denizli destinasyonunun tüm turizm paydaşlarına (otel, seyahat acentesi, tur operatörleri ve destinasyon yönetimi) ivedilikle aktarılarak belirlenecek hedefler doğrultusunda aksiyon planının ortaya konması gerekmektedir.

Destinasyonda gerçekleştirilecek sürdürülebilir turizm politikaları çerçevesinde, çevresel, kültürel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir. Bu geniş kapsam içinde biyolojik çeşitlilik, su, enerji, atıklar, somut ve somut olmayan kültürel kaynaklar, turizmin ekonomik etkilerinden yerelin daha fazla katkı alması ve turizm hareketliliğinin yerel yaşam kalitesini artırması gibi birçok başlık dikkate alınmalıdır. Böylece bölgedeki turizm etkinlikleri kapsamında tüketime sunulan gastronomi ve bir kısmı hediyelik eşya olarak da kullanılabilen kültürel ürünlerin yerel karakterli olması,

turizmde kadın istihdamının desteklenmesi, yerel tarım faaliyetleri ile turizmin entegrasyonunun sağlanması, Denizli'ye ait coğrafi ürün tescilli gastronomi ve el sanatları ürünlerine odaklanarak döngüsel bir ekonominin hedeflenmesi gerekmektedir. Bu odaklanma ile alınan sonuçlar hem söz konusu ürün ve hizmetlerin hem de destinasyonun ulusal ve uluslararası markalaşmasını destekleyebilecektir. İlde özellikle sürdürülebilir tarım uygulamaları yapılmış ve Çal ilçesinde organik tarım uygulamaları kapsamında organik üzüm yetiştirme projeleri geliştirilmiştir. Bu kapsamda, ilin turizmle entegre edilecek tarımsal faaliyetlerinin, henüz turizme yeteri kadar açılmamış bölgelerindeki turizm etkinlikleri ve girişimlerinin, turist rekreasyon hizmetlerinin, geleneksel el sanatları ve ören yerleri gibi ildeki somut ve somut olmayan kültür unsurlarının turizm amaçlı geliştirilmesi ve yönetimi için mikro ve makro projeler ortaya konmasına hız verilmelidir. İldeki tabiat parkları ve yaylalar gibi hassas ekosistem alanları ve tahribata açık alanların ivedilikle tespit edilmesi ve koruma altına alınması gerekmektedir. Bu kapsamda destinasyondaki eğitim kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında etkili sinerji yaratılmalıdır.

Sürdürülebilir turizm bağlamında Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası rehberliğinde destinasyonda gerçekleştirilecek turizm etkinliklerinin, başta Pamukkale olmak üzere aşırı turizm (overtourism) neden olarak ziyaretçi ve yerel halkın turizmden elde edeceği memnuniyeti azaltabilme ihtimalinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Özellikle Denizli'de turizm işletmeleri ve ziyaretçilerden kaynaklanan hava, su ve toprak kirliliği ile atık üretimini minimum düzeye indirmek, yöre halkını, işletme çalışanlarını ve misafirleri çevresel etki bağlamında bilgilendirmek ve “sorumlu işletme”, “sorumlu turist” gibi kavramları da yaygınlaştırmak gerekmektedir. Diğer taraftan, Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası anlaşma kararlarına uygun olarak, destinasyonda gerçekleştirilen özellikle mermer tuğla-kiremit, krom ve manganez türündeki madencilik faaliyetleri gibi hava, su, toprak kirliliğine neden olan, doğaya zarar veren, halk sağlığını ve yaşam kalitesini olumsuz etkileyen uygulamalara tedricen son verilmesi veya sürdürülebilirlik yaklaşımı ile kontrollü uygulamaların benimsenmesi gerekmektedir. Denizli'de Işıklı Göl, Ornaz Vadisi gibi doğal alanların, yaşam alanlarının, yaban hayatının, türlerin ve endemizmin (yöreye özgü türlerin) korunmasını desteklemek ve bunlara verilen zararı asgari düzeye indirmek, bu uygulamalar süresince ve sonrasında koruma-kullanma dengesi gözeterek bunların bilinirliğini artırmak için eğitimler düzenlenmeli ve önlemler alınmalıdır. Güneş ve rüzgârdan enerji elde etme potansiyeli yüksek olan destinasyonda hâlihazırda bulunan rüzgâr türbinlerinin de bölgedeki kuşların göç hareketlerine, insan hayatına ve doğal çevreye karşı olan olumsuz etkileri sınırlandırılmalıdır.

2. Rekabet Gücünü Artırma

Turistik arz potansiyeli yüksek, ulaşım ve erişilebilirlik açısından güçlü olan Denizli'de turizm baskısı altında kalan tarihî alanların, kültürel ve doğal mirasın korunması, kamusal alanların tasarlanması, alt destinasyonlardaki alt yapı ve evrensel erişilebilirliğin geliştirilmesi, çevresel etkilerin azaltılması, kriz ve afetlerin önlenmesi ve atlatılması için sürdürülebilirlik yaklaşımı, temel zorunluluklardan biri olarak ön plana çıkmaktadır. *Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*'nın felsefesi, özellikle Pamukkale, Babadağ, Çal, Buldan ve Merkezefendi gibi bilinirliği yüksek alt destinasyonlar başta olmak üzere, il çapındaki turizmin gelişiminde sürdürülebilir yönetim planlamasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu kapsamda, yalnızca yerel sakinlerin değil, ziyaretçilerin de yararlanabileceği daha akıllı ve daha yeşil kentler yaratılması yönünde politikalar geliştirilmeli, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını karşılamaya katkı sağlayacak evrensel bir yaklaşımdan taviz verilmemelidir.

Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası kapsamında ortaya konan başlıklar ile olası turist sayısındaki artışların, başta Pamukkale olmak üzere “aşırı turizm” (overtourism) kavramı ile karşılık bulan, yerel halkın yaşam kalitesi ve refahı üzerinde muhtemel olumsuz etkileri üzerinde durulmalı ve kentin her alan ve başlıktaki turizm gelişimi, sürdürülebilirliğin çevresel, sosyal ve ekonomik başlıklardaki gelişimine uygun olabilmelidir. Sürdürülebilirlik prensiplerine dayalı turizmin kentteki gelişimi için kent turizminin tüm paydaşlarının bir araya geleceği ve izlenen yol haritasındaki sapma ve

güncellemelerin belirlenerek yeni şartların ortaya çıkarabileceği yeni durumları yol haritasına yansıtmayı sağlayabilecek ve her yıl düzenlenebilecek Denizli Turizm Şurası'nın hayata geçirilmesi önerilmektedir. Bunun yanında kentin turizm envanterinin farklı turizm çeşitleri içinde ele alınıp ve bu turizm çeşitleri üzerinde odaklanarak, hedeflerin güncelleneceği çeşitli çalıştaylar, paneller, ortak akıl toplantılarının düzenlenmesinin faydaları da akılda tutulmalıdır.

Kültürel, doğal ve sağlık gibi farklı alanlarda turistik ürünlere sahip olan Denizli, dört mevsimin turizm sektörü bağlamında değerlendirilebileceği bir destinasyondur. Denizli, özellikle bulunduğu konum içerisinde yer alan antik kentleri, boyalı camileri, kanyonları, gölleri, mağaraları, kış turizmi olanakları, termal suları gibi birçok turistik ürün ile ön plana çıkma potansiyeline sahiptir. Kentin turizm ve pazarlama komisyonları oluşturması ve bütünleşik yapıda turizm alt yapı-üst yapı çalışmalarını yürütmesi gerekmektedir. Zira bu sayede bulunduğu bölgede ve ulusal düzeyde kültürel, tarihi değerleri ve doğal kaynaklarıyla ön planda olabilecektir. Denizli'de gününbirlik turların Pamukkale Travertenleri'ne yoğun bir şekilde yapıldığı ancak Denizli'de konaklama oranlarının düşük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda şehir merkezi ve Pamukkale Travertenleri'ne yakın bölgelerde turistik ürün tanıtım ve gelişiminin sağlanması gereklidir. Kış turizmi potansiyeliyle bölgede rekabet edebilirliğini yükseltmek amacıyla profesyonel hizmet anlayışına sahip konaklama ve rekreasyon işletmelerinin kurulması önem arz etmektedir. Ek olarak yine kentin önemli turizm değerlerinden olan termal turizm hareketliliğini sağlamak ve rekabet avantajı hâline getirebilmek amacıyla hizmet kalitesini geliştirmek, tesislerde sunulan hizmetlerde standardizasyonu sağlayıcı eğitsel çalışmaların yapılmasını sağlamak gerekmektedir.

Denizli doğaya dayalı turizm faaliyetleri için uygun kaynaklara sahip bir destinasyondur. Bisiklet yolları, doğa yürüyüşleri, balon turizmi, mağara turizmi gibi temel turizm faaliyetlerine entegre edilebilecek ve ek paket olarak sunulabilecek turizm aktivitelerine yönelik stratejik plan ve programlar geliştirilmelidir. Bu bağlamda dört mevsimin turizm sektörü bağlamında yaşanabileceği bir destinasyon olmak mümkün olacaktır. Destinasyonun rekabet edebilirliğini artırmak ve turizmde hareketliliği kalıcı hâle getirmek için bir turizm eylem planı oluşturmak önem arz etmektedir.

3. Tanıtım Çabalarında Bütünleşik Yaklaşımı Benimseme

Denizli, diğer tüm başarılı destinasyonlarda örneği görüldüğü gibi destinasyonun turizm yönetim ve pazarlamasında paydaş katımlı bir karar alma mekanizması ile başarıya ulaşabilecektir. Bu kapsamda T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının stratejik kararlarına uygun ve TGA'nın politika hedeflerinden biri olan İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulları kurulmuştur. Böylece Denizli için *Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*'nda ortaya konan geliştirme önceliklerine uygun adımların koordinasyonu için Denizli İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu'nun etkili ve katılımcı esasa göre çalışması önem arz etmektedir. Diğer taraftan Denizli birçok farklı turizm türünün uygulanmasına imkân veren doğal ve kültürel kaynaklar ve cazibelerinin çeşitliliği açısından bir ilden çok küçük ölçekli bir ülke görünümü vermektedir. Bu durum ildeki turizmin tanıtım ve geliştirme başlıklarındaki yönetimini zorlaştırmakta diğer bir ifadeyle birçok ilde kurulmuş olan ve bir anlamda Destinasyon Yönetim Örgütü işlevini üstlenmiş olan Denizli İl Turizm Tanıtım ve Geliştirme Kurulu'nun işini zorlaştırmaktadır. Bu zorluğu aşmada, kimi uluslararası marka olmuş veya bu yolda önemli potansiyel barındıran Pamukkale, Çal, Buldan, Babadağ ve Merkezefendi gibi beş destinasyon için, Denizli İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu'nun il geneli için ortaya koyacağı stratejik plan ile uyumlu olarak çalışan Alt Destinasyon Yönetim Örgütleri ya da Bağlı Alan Yönetimleri uygulamasına geçilmesi düşünülebilir. Bu noktada diğer bir seçenek ise kurul örgütsel yapısı altında bu destinasyonların müstakil branş başlıkları olarak yer almasıdır. Her iki durumda da sayılan beş destinasyon için, bu destinasyonlara özel bir hareket alanı ve karar alma mekanizması oluşabilecek ve sayılan beş destinasyon özelinde uzmanlaşma sağlanabilecektir. Özellikle birinci seçeneğin benimsenmesi durumunda kurul, turizmin gelişmiş ve bir marka değeri olan destinasyonların tek merkezden yönetme yetki ve sorumluluğunun kısmi devri ile merkezin yükünü hafifletebilecek ve bu destinasyonlar için daha hızlı ve isabetli kararların alınmasına

imkân oluşturabilecektir. Diğer taraftan bu sayede söz konusu alt turizm yönetim örgütlerinin performansları daha rahat ölçülebilecek ve başarılı uygulamaların tüm il çapına yaygınlaştırmasına da fırsat verebilecektir. Bu kapsamda ilin diğer ilçelerindeki turizm etkinliklerinin yönetimi, bu sayılan beş turizm alt destinasyona olan fiziki mesafe esas alınarak yapılabileceği gibi, Denizli Kırsal Destinasyonlar Yönetim Örgütü gibi bir alt yapılanma ile de il turizm yönetiminin işi daha etkili hâle gelebilecektir.

4. Turist Güvenliğini Artırma

Turistin destinasyonu ziyareti boyunca yapmış olduğu alışveriş ve harcamalarda ödediğinin karşılığını alması önemlidir. Bu konuda oluşabilecek değerinden çok yüksek fiyata satış ve dolandırıcılık gibi olayların önüne geçebilmek için yerel otoriteler tarafından her türlü işletme çok sıkı bir denetime tabi olmalıdır. AirBNB, couchsurfing gibi uygulamalar aracılığıyla kiralanabilen konutlardaki denetimsizliğin önüne geçebilmek için bu işlemlerin online olarak sıkı takibi yapılmalı, burada oluşabilecek güvenlik zafiyetlerinin önüne geçebilmek için tıpkı otel işletmelerinde olduğu gibi “kimlik bildirim sistemi” geliştirilerek uygulamaya konulmalıdır. Ayrıca gerek şehir içine konulabilecek QR kodlar aracılığıyla, gerekse turiste yönelik aplikasyonlara eklenen seçenekler aracılığıyla bölge ziyaretçilerinin memnuniyet düzeyleri ölçülmeli ve her türlü geri dönüş bilgilerinin kolaylıkla iletilmesi sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra turizm hareketliliğinin yoğun olduğu bölgelere acil durum butonları konulmalıdır. Günümüzde yaygın olarak kullanılan mobil uygulamaların bu kapsamda daha fazla rol alması sağlanmalı ve ücretsiz acil durumda aranacak numaraların eklenmesi gibi seçenekler üzerinde durulmalıdır.

5. Ulaşılabilirlik İmkân ve Niteliğini Artırma

Anadolu Yarımadası'nın güneybatısında, Ege Bölgesi'nin güneydoğusunda yer alan Denizli; Ege ve Akdeniz bölgeleri arasında bir geçit konumundadır. Bu nedenle Denizli ilinin, her iki bölge üzerinde de toprakları vardır. Konumu itibarıyla komşu illerden kara yolu ile ulaşım imkânı oldukça kolaydır. Doğuda Burdur, Afyonkarahisar; batıda Aydın, Manisa; kuzeyde Uşak; güneyde Muğla illeri ile komşu olan Denizli'ye çevre illerden kara yolu ile ulaşım sağlanabilmektedir. Bu nedenle çevre iller ile iş birliği içinde tur programları geliştirmeye elverişli bir destinasyondur. İki coğrafi bölgenin geçit noktasında yer alması sebebiyle Denizli'ye çevre illerle bağlantılı olarak gerçekleştirilecek tur programları, ziyaretçilere farklı bir deneyim yaşama imkânı sunacaktır. Çevre illerle bağlantılı yerli ve yabancı ziyaretçilerin en az bir gece konaklama yapacağı, içeriği zengin tur programlarının hazırlanması, il genelinde geceleme sayısını artıracaktır. Diğer taraftan bu yönde artacak talebi karşılamak üzere ilin ilave konaklama yatırımları yapması da gerekecektir.

Denizli turizm ulaştırmasında kara yolu ağıyla ağırlıklı konumdadır ancak hava yolu ve demir yolu hattı da bulunmaktadır. Denizli Çardak Havalimanı 1991 yılında hizmete girmiştir. Denizli merkeze uzaklığı 69 km'dir. Havalimanının varlığı Denizli ilinin turizm potansiyelinin kullanılması için önemli bir alt yapıdır. Özellikle bölgeyi ziyaret edecek yabancı turistlerin yoğunlukla hava yollarını tercih edecek olmaları bu alandaki yatırımların daha hızlı olması gereğini ortaya koymaktadır. Ancak havalimanından sadece İstanbul uçuşu yapılmaktadır. Havalimanında dış hat terminali bulunmakta fakat yurt dışı seferleri henüz yapılmamaktadır. Özellikle Antalya, İzmir, Muğla gibi şehirlere gelen yabancı turistlere alternatif olması sağlanmalıdır. Bu amaçla gelen turistlerin bölgede konaklamalarını teşvik edici programlar geliştirilmelidir. Bu sayede bölgenin turistik ve hediyelik değeri olan Denizli'ye ait lavanta, kilim, şarap, Serinhisar Leblebisi, Babadağ Dokuması, Çivril Elması, Honoz Kirazı, Çal Şarabı, Kale Biberi, Tavas Baklavası gibi ürünlerin satışı sağlanmalıdır. İldeki ziyaretçi sayısını artırmak amacıyla yurt dışı seferlerin başlatılması, hava yolu sefer sayısının ve noktalarının artırılması gerekmektedir. Ayrıca ziyaretçiler Pamukkale Ekspresi ile her gün düzenli olarak Denizli-Eskişehir-Denizli arasında ulaşım imkânı bulabilmektedirler. Fakat bahse konu ekspres, turistik açıdan yeterli bir imkâna sahip değildir. Bu nedenle demir yolu ulaşım imkânlarının turistik olarak etkinliğinin artırılması, yolcu

vagonu ve sefer sayısının artırılması ile ildeki ziyaretçi sayısı da artış gösterecektir. Ayrıca Denizli-Söke ve Söke-Denizli hattında bölgesel tren bulunmaktadır. Bölgesel trenlerin Söke'ye ek olarak Uşak, Burdur, Manisa, İzmir ve Afyonkarahisar istikametine de planlanması ile çevre illerdeki turistlerin Denizli'ye gelebilmesi sağlanabilecektir. Ayrıca bu tür turistik seferlerde, Denizli'ye özel rekreatif faaliyetlerin ve gastronomi ürünlerinin sunulması seferlerin çekiciliğini artıracaktır. Ayrıca Ankara (Polatlı)-İzmir arasında inşa edilen İzmir'i ve güzergâhındaki Manisa, Uşak ve Afyonkarahisar'ı içerisine alan Hızlı Demiryolu Projesi'ne Denizli'nin eklenmesi durumunda ildeki, ziyaretçi sayısını artıracığı öngörülmektedir.

İlin önemli ulaşım kanalı kara yoludur ve kara yolu ağının, terminal kapasitelerinin ve araç kiralama imkânlarının yeterli olduğu değerlendirilmektedir. Diğer taraftan turistik merkezler ile şehrin önemli noktaları arasında (şehir merkezi, TTA alanları, otogar, gar, havalimanı...) toplu taşıma imkânının ve yine turistik merkezler ile şehrin önemli noktaları arasındaki (şehir merkezi, TTA alanları, otogar, gar, havalimanı...) şehir turu otobüslerinin yetersiz olduğu ve toplu taşımanın sağlıklı bir şekilde yapılmadığı değerlendirilmektedir. Aydın-Denizli arasındaki kara yollarında bulunan trafik lambalarının sık olması ulaşımı yavaşlatmaktadır. Aydın-Denizli kara yolunda yapılan otobanın İzmir Havalimanı'na ulaşımı kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Bu nedenle otobanın faaliyete girmesi için çalışmalara hız verilmelidir.

Son olarak Denizli merkezde ve ören yerlerinde otopark sorunu bulunmaktadır. Bu nedenle kent içi yeni otopark alanları üretilmeli, kent içi raylı sistemle ulaşım imkânı sağlanmalıdır. Diğer taraftan özellikle yaya ve turistik ziyaretçi trafiğinin yoğun olduğu merkezlerde araç trafiğine kapalı yollar oluşturulmalı ve turistik noktalar arası ulaşım ağı güçlendirilmelidir. Turistik merkezler ile şehrin önemli noktaları arasında (şehir merkezi, TTA alanları, otogar, gar, havalimanı) toplu taşıma imkânının ve yine turistik merkezler ile şehrin önemli noktaları arasındaki şehir turu otobüslerinin nicelik ve niteliğinin artırılması gerekmektedir. Bu yönde atılacak adımlar ve yapılacak yatırımlar, şehrin turizm gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.

6. Nitelikli İşgücü Geliştirme ve İmkânlarını Artırma

Denizli, tarih, kültür, gastronomi, termal gibi farklı turizm ürünlerini bünyesinde barındıran bir destinasyon olma özelliğine sahiptir. Dolayısıyla turizm çeşitliliğine paralel olarak nitelikli insan gücünün ve girişimci sayısının artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sorun sektörde çeşitlilik ve kalitenin geliştirilmesi açısından önemli engellerden biri olarak görülmektedir.

Bölgede bulunan tüm tesislerin ortak katılımıyla oluşturulacak fon ile turizm okullarında okuyan öğrencilere karşılıklı burs imkânı sağlanabilir ve bu burs karşılığında öğrencilerin yaz aylarında bölgede çalışarak almış oldukları bursların karşılığını ödemeleri sağlanabilir. Bundan başka Denizli İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu önderliğinde Denizli'de turizm eğitimi veren orta ve yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler ve mezunlarının il içinde istihdamı teşvik edilmelidir. Ayrıca orta öğretim ve yükseköğretim kurumları ile işbaşı eğitim ve staj anlaşmaları yapmak suretiyle dönemselsel olarak insan kaynağı ihtiyacının giderilmesi sağlanabilir. Diğer taraftan mevcut personelin özellikle ildeki turizm eğitimi veren kurumlar ve İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu liderliğinde yaygın eğitim programları ile mesleki nitelik ve becerilerinin artırılması da gerekmektedir. Buna ek olarak il genelinde turizm başlığında farkındalığın artırılması için taksit ve diğer ulaştırma araç şoförleri, doğrudan ve dolaylı ilgili esnaf ve genel olarak halk bu kapsamda ele alınmalıdır. Ek olarak termal turizm, kış turizmi gibi turizm türleri bağlamında hizmet sunan konaklama ve rekreasyon işletmelerinde çalışanlara yönelik hizmet içi eğitim çalışmaları, yükseköğretimde görev yapan akademisyenlerle entegre biçimde gerçekleştirilmelidir.

Bölgenin personel ihtiyacı ve istihdamı konusundaki sorunlarına çare olmak adına, bölgede atıl kalmış kadın iş gücünün düzenlenecek eğitim programları ile turizm sektörüne kazandırılması düşünülmelidir. Böylelikle özellikle yazları okulların kapalı olduğu dönemlerde turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu

personel ihtiyacı sağlanırken, öte yandan kış dönemi çalışmak istemeyip evi ve çocuğunun okulu ile daha yoğun ilgilenmek isteyen ev kadınları bunu gerçekleştirebilecektir. Ayrıca kış döneminde geliştirilecek projeler ile kadın iş gücünü halıcılık, el sanatları vb. işlere yönlendirerek arzu edenlerin sürekli gelir elde etmeleri sağlanabilir.

7. Dijitalleşme ve Akıllı Turizm Uygulamalarını Etkili Kullanma

Turizm destinasyonlarının en önemli sorunlarından biri de sahip oldukları turizm ürünlerine yönelik talebin yılın sadece belli bir bölümünde yoğunlaşması, pazarlama çabalarının da bu yoğun döneme odaklanması, diğer deyişle mevsimsel odaklı pazarlama ve satış politikalarıdır. Bu durum, ulaşım ve konaklamanın ve diğer turizm ürünlerinin destinasyondaki potansiyelin yeterince kullanılmamasına, yüksek personel devir hızına, pazarlama maliyetlerinin etkinliğinin düşüklüğüne ve sınırlı mal ve hizmet üretimi üzerinde uzmanlaşmaya neden olmaktadır. Sonuçta bu durum turizm ürünlerinin niteliğini olumsuz yönde etkileyerek, sürdürülebilirlikle uyumsuz bir görünümün ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Diğer taraftan veri tabanına dayalı dijital teknolojilerin sunduğu fırsatlar, bu sayılan olumsuzlukların üstesinden gelmede daha maliyetsiz ve etkin çözümler sunmaktadır. Etkili, kolayca adapte edilen, erişilebilir, yenilikçi teknolojilerin ve uygulamaların turizme entegre edilmesi ile özellikle yerel ve ulusal ham madde ve emek ile üretilen turizm ürünlerinin yer kürenin her yerine kısa bir zaman diliminde ulaşması mümkün hâle gelmiştir. Ancak, dijitalizasyona bağlı dönüşüm ve değişen tüketici tercihlerinin etkisi, dünya turizminde alışıldık geleneksel yaklaşımların yerine daha yenilikçi, çevre ve kullanıcı dostu, ekolojik dengelere ve habitatın hassas dengesine duyarlı, tüketicilere cazip gelecek yaklaşımlara sahip bir turizm planlaması yapmayı da zorunlu kılmaktadır.

Akıllı turizm kavramı nesnelere interneti, bulut bilişim, yapay zekâ gibi bilgi ve iletişim teknolojileri ile turizm varlıklarını bütünleştirerek turistlere net ve zamanında güvenilir bilgi sağlama olarak ifade edilmektedir. Akıllı turizm kavramı ile akıllı turizm destinasyonu kavramı da bu gelişmeler sonucunda literatüre girmiştir. Buna göre destinasyonlardaki turistik hizmetleri, ilgi çekici yerleri, rotaları ve yapıları sanal gerçeklik ve akıllı gerçeklik uygulamaları aracılığıyla bir arada sunarak turistlere kişiselleştirilmiş turlar ve hizmetler sağlayan uygulamalardan faydalanılarak akıllı turizm rehberi oluşturulmalı ve herkesin bu uygulamaya kolay bir şekilde erişimi sağlanmalıdır.

Denizli ilinin turistik alanları, kent haritaları, rotaları ve yeme-içme alanlarını kapsayan bir proje yapılmıştır. Fakat projenin etkili bir tanıtımı yapılmamıştır. Oluşturulan rotaların dijitalde bilinirliği artırılmalıdır. Ayrıca ilin tarihi, doğal, kültürel, gastronomi, inanç ve macera turizmi ile ilgili tanıtıcı mobil uygulamalar geliştirmeli, dijital portallar oluşturulmalı ve ildeki her türlü tarihî bina, eser vb. değerler, QR kod teknolojisi ile işaretlenerek ziyaretçilere yerinde ve doğru bilgilerin aktarılması sağlanmalıdır. Özellikle ilin coğrafi işaret almış ürünlerinin yer aldığı portallar oluşturulmalıdır. Dijital kulaklıklarla rehber eşliğinde ören yerler desteklenmelidir. Müze ören yerleri ve şehir merkezlerinin bazı bölgelerinde ücretsiz wi-fi hizmeti sunulmalıdır. Dijital ve akıllı ekranların otoyol, otogar, havalimanlarında, yeme-içme yerlerinin ve ören yerlerinin tanıtımı ve kültürel rotalar için kullanılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra birçok topluluğa ve medeniyete ev sahipliği yapmış olan Denizli'de sanal gerçeklik müzelerinin açılması da şehrin turizm potansiyelini artıracaktır. Dijital kataloglar tasarlanıp, müzeler için sanal koleksiyonlar oluşturulup online üyeliklerin alınması sağlanmalıdır. Özellikle lavanta bahçelerinde ve Işıklı Göl'de drone kullanılarak turistlerin hatıra amaçlı fotoğraflarının çekilmesi sağlanmalıdır. Denizli'de bulunan tüm turizm işletmelerinin dijital entegrasyonu sağlanmalıdır.

Turistik alanları, restoranları ve şehir haritasını içeren bir web sayfası, sosyal medya hesapları ve mobil uygulaması, yerli ve yabancı turistlere yönelik olacak şekilde, TGA İl Turizm Tanıtım ve Geliştirme Programı (İTGP) koordinasyonu ile geliştirilmeli; geliştirilecek bu uygulamalarla bölgeyi ziyaret eden turistler ihtiyaç duyacakları tüm bilgilere tek bir yerden ulaşabilmeli ve uygulamalar sayesinde bölgede yer alan konaklama tesisleri, restoranlar, müzeler, rotalar, macera etkinlikleri ve festivaller hakkında bilgilere kolaylıkla erişebilmelidir. Uygulamaya eklenecek anket ve memnuniyet seçeneği ile

ziyaretçilerin memnuniyet düzeyleri ölçülmeli ve ziyaretçi profiline ilişkin bilgiler birinci elden sağlanmalıdır. Turizm işletmelerine dijital pazarlama ile ilgili e-ticaret, çevrim içi itibar gibi alanlarda eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.

Turizmde dijital birikimini ve dijital teknolojik alt yapısını geliştirebilen Denizli, dijital çağın teknolojik ürünlerinden faydalanarak bu sayede turistik ürünlerin tüketiciye zaman, mesafe ve kriz anları gibi engelleri ortadan kaldıran yaklaşımlara öncelik vermeyi hedeflemektedir. Ayrıca Denizli, tüm bu hedeflere ulaşabilmek için turizm yoğunluğundan dolayı yavaşlayan internet erişimini geliştirecek alt yapı yatırımlarını da gerçekleştirmelidir. Özellikle arama motorlarında Denizli'nin öne çıkması için çalışmalar yapılmalıdır.

8. Tarım-Turizm Entegrasyonu ile Agro Turizmi Geliştirme

Turizmde organik beslenme, slowfood hareketi, kırsal kalkınma, tarım ve coğrafi işaretli ürünler başlıklarında ve sürdürülebilirlik konusundaki tüm bu önemli vurguların bileşkesi olarak agro turizm kritik bir önem kazanmıştır. Hem tarım hem de turizm şehri olan Denizli'de bu iki başlık arasındaki entegrasyon, bir turizm ürünü olabilecek biçimde kurulmamıştır. Diğer taraftan Denizli'de agro turizminin gelişmesiyle, ziyaretçilerin turizm destinasyonlarında yerel tarımsal ve gastronomi ürünleri ile buluşması sağlanarak yerel ürünlerin görünürlüğünün artırılabilir, kırsal alanlarda turizmin gelişmesi sağlanabilir, turizm sektörünün yerel tedarikçi ile çalışmasını teşvik edecek mekanizmaların gelişmesine katkıda bulunulabilir, turizmde yerel ve mevsimlik ürünlerin tanıtımı ve sunumu artırılabilir, nüfusu sürekli azalan Denizli kırsalında iç göçün şiddeti azalabilir, Denizli kırsalında yaşam kalitesi artabilir ve Denizli turizmde talebin bölgesel yığılmasının etkisi azaltılabilir.

Türkiye'nin kekik üretiminin %89'unu karşılayan Denizli, dünya kekik üretiminde önemli bir yere sahiptir. Denizli'de "Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Yaygınlaştırılması Projesi" kapsamında tesis edilen 50 dekarlık lavanta demonstrasyon alanı bulunmaktadır. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Yaygınlaştırılması Projesi ile Denizli'de adaçayı, dağ çayı, lavanta, nane, biberiye, safran ve salep gibi bitkilerin verim ve kalite özellikleri bakımından farklı lokasyonlarına adaptasyonu ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Denizli Tarım ve Orman Müdürlüğüne hazırlanan ve T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen "Barza Bölgesinde Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kümelenmesi ve Üretici Örgütlenmesi ile Tarımsal Kalkınma Projesi", Tavas, Kale ve Beyağaç ilçelerinde gerçekleştirilmektedir. 190 bin dekarlık oluşan alanda kekik, adaçayı, dağ çayı, lavanta ve çörekotu gibi tıbbi ve aromatik bitkilerin yaygınlaştırılarak katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi hedeflenmektedir. Projenin gerçekleştirildiği Bazra bölgesinin tarımsal üretim faaliyetleri, tarım alanları sahipliği, turizm alt destinasyonlarına olan yakınlıkları ile agro turizmde öne çıkabilecek bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Oluşturulan ekim alanlarında özel turlar düzenlenmeli, "Aromatik Bitki Hasadı Günü" etkinliği düzenlenerek hasat zamanlarında turistik etkinlik yapılmalıdır. Bu amaçla çalışmaları desteklemek ve bölgeyi agro turizm merkezi hâline getirmek için Denizli'deki tarihi binaların restore edilerek "Denizli Aromatik Bitki Müzesi" açılması önerilmektedir. Müze ile ulusal ve uluslararası alanda tanıtım yapılarak turistlerin bölgeyi ziyaret etmesi sağlanmalıdır. Projeyle, aromatik bitkilerden ürün üretilip, kurutma, paketlenme ve yağ işleme tesisleri kurularak tıbbi ve aromatik bitkileri sirke, aromatik yağlar, çeşitli uçucu yağlar, kolonya ve sabun gibi ürünlere çevirip, yurt içi ve yurt dışı pazarlara açılarak, yerel halka ek bir gelir kapısı sağlanması mümkün olacaktır. Denizli Aromatik Bitki Müzesi içerisinde bir alan oluşturularak üretilen ürünlerin yerinde satışının yapılması önerilmektedir.

9. Gastronomi Turizmde Uluslararası Kent Markası Yaratma

Denizli coğrafyası, tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Bu kadim geçmiş gastronomi ürünlerinin zenginliği ile bilinmektedir. İlde hem turizm hem de tarım etkinlikleri yüksektir. Ancak her iki etkinliğin entegrasyonu, turizm ve özellikle de gastronomide katma değer yaratılması kapsamında

yerel halkın refah düzeyi ve gastronomi ürünleri bağlamında turist memnuniyeti açısından yeterli değildir.

İldeki 15 adet tescilli coğrafi işaretli ürün içinde özellikle gastronomi ürünleri dikkat çekmektedir. Bu kapsamda Denizli Tandır Kebabı, Denizli Leblebisi, Tavas Baklavası, Babadağ Kekik Balı, Buldan Kestanesi, Denizli Kekigi, Denizli Çal Karası Üzümü, Honaz Kirazı, Kale Biberi, Çameli Fasulyesi, İsa Bey Çekirdeksiz Üzümü yer almaktadır. Ayrıca henüz tescillenmemiş olan ama coğrafi işaret tescilli başvurusu olan Acıpayam Kavunu, Gömeç Kirli Hanım Peyniri, Çameli Cevizi de ile özel, öne çıkan gastronomi ürünleridir. Diğer taraftan coğrafi işaret almış olan Denizli Kebabı, Babadağ Keşkeği, Çal Şarabı-Pekmezi, Tahinli Pide, Leğen Böreği gibi ürünler için kalite ve standart yönünde çalışmaların gerekli olduğu aşikârdır. Bu başlıkta dijital pazarlama kapsamında sosyal medyada tanıtım, e-ticaret çalışmalarının da artırılması gereklidir. Yöresel yemekler konusunda tanıtım sadece son kullanıcıya yapılmamalıdır. Evvela üniversite, seyahat acenteleri, turist rehberleri, Ticaret ve Sanayi Odaları, STK'lar, kooperatiflerle birlikte yöresel yemeklerin tanınması ve turizme entegre edilmesi konusunda etkili çalışmalar yapılması gerekmektedir.

İl geneline yayılmış birçok lezzet ve tarif bulunmaktadır. Denizli'de birçoğu yerel mutfaklara hapsolmuş durumdaki tarif ve menüler, ziyaretçilerle yeterince buluşturulamamaktadır. Bu nedenle gastronomi envanterinin çıkarılması ve dijitalleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca reçeteler ortaya konmalı ve gastronomi görsellerinin dijitalleri oluşturularak pazarlama amaçlı bir dijital gastronomi varlığı oluşturulmalıdır. Ziyaretçilerin bilgiye ulaşması için Denizli yöresel yemeklerinin tanıtıldığı bir gastronomi portalı oluşturulmalı, yaratıcı turizm kapsamında yöreye özgü yemeklerin hazırlanma aşamasına turistlerin dâhil olacağı, tarihî binalarda butik gastronomi müzeleri yapılmalı ve bu müzelere gastronomi alanında ünlü şefler, yerel ustalar ve ev hanımları davet edilerek tanıtımı yapılmalıdır. Bu bağlamda tarım alanında üretim hacmine sahip olan Erzurum'da sürdürülebilir tarımın ve tarım bilgisinin gelişmesine katkıda bulunmak, yerel kurumlar, gastronomi kuruluşları, eğitim kurumları, üretici birlikleri, çevre koruma kuruluşları ve basın-yayın organlarıyla ilişki içerisinde ortak çalışmalar yaparak sürdürülebilirlik hedeflerine uyum sağlayabilmek için ilde convivium kurulmalıdır. Türkiye'de 31 convivium bulunmaktadır. Ayrıca Denizli merkez ve tüm ilçelerinde oluşturulan kadın kooperatiflerini destekleyici çalışmalarda bulunularak, kadın kooperatiflerine bağlı yerel ürün satışı yapan işletmelerin bir arada hizmet verebileceği yerel gıda pazarı vb. nitelikli alanların oluşturulması, kadın iş gücü ve istihdamını desteklemek ve yerel gıdayı ön plana çıkarmak amacıyla önerilmektedir.

Denizli'nin Çivril ilçesinde yapılan Ovma Peyniri'nin yapımı turizm faaliyetlerine dönüştürülmelidir. Peynirin tanıtımının yapılmalı, ziyaretçiler peynir yapım sürecine dâhil edilmeli ve Çivril Ovma Peynir Evi açılmalıdır. İlde 36 noktadan oluşan bir gastronomi rotası oluşturulmuştur. Fakat tanıtım eksikliği bulunmaktadır. Bu kapsamda özellikle seyahat acenteleri ve tur operatörleri ile görüşerek Denizli Gastronomi Rotası'nın tanıtılması ve özel turlar düzenlenmesi için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Ayrıca Denizli Gastronomi Rotası'nın revize edilerek deneyimsel turizme imkân veren, hem tarımsal üretim geleneğinin sürdürülebilirliğini sağlayabilen hem de yüksek gelirli ve tatmin etkili turizm yapabilme imkânı veren bir yapıya dönüştürülmesi gerekmektedir.

Kekik, üzüm ve lavanta hasadı bir turizm faaliyeti hâline getirilmelidir. Özellikle üzüm hasadından sonra turistler şarap üretimi sürecine dâhil edilmelidir. Bu nedenle hâlihazırda var olan şarap üretim-deneyim-tadım atölyelerinin sayısı artırılmalı, şarap tadım rotaları oluşturulmalı ve videoları çekilmeli, dijital alanlarda etkili bir tanıtım yapılmalıdır. Gastronomi ürünlerinin tanıtımı ve markalaşmasında uluslararası festivaller en önemli destekleyiciler olacaktır. Türkiye'nin toplam turizm gelirinin yüzde 20'sinin gastronomi kaynaklı olduğu; İspanya'da ise bu oranın %30 olduğu düşünülürse, Denizli'nin turizm gelirlerini artırması için gastronomi turizmüne vereceği önemin gerekçeleri açıkça anlaşılacaktır.

10. Balon Turizmi ve Hava Sporlarını Geliştirme

Pamukkale, gününbirlikçilerin yoğun bir şekilde ziyaret ettiği bir destinasyondur. Bu bakımdan içinde barındıracağı alternatif turizm faaliyetleri için talebi olan bir yerdir. Pamukkale Travertenleri'ni ziyaret

eden turistler veya farklı amaçlarla Denizli'yi ziyaret eden turistlerin farklı bir deneyim yaşamaları için Pamukkale'de balon turizmi yapılmaktadır. Bu turizm türünün geliştirilmesi, tanıtım faaliyetlerinin yapılması bölgenin gelişimini önemli düzeyde etkileyecektir. Zira balon turizmi, Pamukkale'nin ülke turizminde önemli bir yere gelmesi ve enler arasında yer alması için oldukça önemli bir turizm aktivitesidir.

Balon turizminin canlandırılması ve gelen ziyaretçilerin turistik eylemlerinin bölgeye zarar verici olmaması için alt ve üst yapı olanaklarının geliştirilmesi, çevresel etkileri bakımından teknik değerlendirmelerin yapılması önem arz etmektedir. Bölgenin sürdürülebilirliğine etki etmeden balon turizminin canlandırılması gerekmektedir. Ayrıca balon turizmi aktiviteleri, Denizli'nin diğer turizm türleriyle tur programları aracılığıyla bütünleştirilebilir. Bu sayede hem balon turizminde canlılık hem de Denizli'nin diğer turizm aktiviteleri ve turizm destinasyonlarında hareketlilik sağlanabilir.

Çameli Yaylacık Dağı; Batı Akdeniz ve Güney Ege bölgeleri arasında kalan, Denizli iline ait Çameli ilçesinde bulunan, 2150 metre yüksekliğinde bir dağdır. Çameli şehir merkezine 18 km mesafededir. Coğrafi konumu itibarıyla Denizli-Fethiye yol güzergâhında olup, Fethiye'ye 70 km ve Denizli'ye 110 km mesafededir. Yaylacık Dağı, 2150 metre zirvesinde 4 taraflı uçulabilen bir konuma sahiptir. Bu konum itibarıyla yüksek termiklere sahip olup yamaç paraşütçüleri ve delta kanat sporcuları için elverişli uçuş alanları sağlamaktadır. Ayrıca Yaylacık Dağı, uzun mesafe paraşüt yarışmaları, dünya kupası ön eleme, dünya kupası süper finali ve Türkiye paraşüt şampiyonaları gibi yarışmalara ev sahipliği yapmaktadır. Benzer şekilde Pamukkale destinasyonu balon turizminin yanı sıra yamaç paraşütüne de ev sahipliği yapmaktadır. Bu bakımdan ilgili destinasyonların yamaç paraşütü ve delta kanat aktivitesi için uluslararası düzeyde tanıtımlarının yapılması, ulusal düzeyde hava sporları faaliyetlerine ev sahipliği yapabilecek alt ve üst yapı imkânlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

11. Ekoturizmi Canlandırma

Denizli konumu itibarıyla ve sahip olduğu doğal ve kültürel kaynakları ile ekoturizm faaliyetleri için avantajlıdır. Denizli destinasyonunda, doğa kaynaklı ulusal düzeyde koruma altına alınmış millî park, kanyonlar, şehir ormanları, yaylalar, kamp-karavan alanları, kaplıcalar, hava sporlarına müsait rotalar, şelaleler bulunmaktadır. Bu tür alanların öncelikle koruma ve geliştirme prensipleri doğrultusunda sürdürülebilir nitelikte yönetilmesi ve stratejik olarak konumlandırılması gerekmektedir. Akabinde turist hareketliliğinin yoğun olduğu bölgelerde bulunan doğal kaynakların, turizm faaliyetlerine uyumlu hâle getirilmesi önerilmektedir.

Ekoturizm faaliyetleri için Denizli'de yerel halkın da yoğunlukla kullandığı ve ulusal-uluslararası düzeyde gelişime açık alanlara; Çameli ilçesi, Bağbaşı Kent Ormanı, Seyir Tepesi Şehir Ormanı, teleferik, Güney Şelalesi Millî Parkı, Gökpınar Deresi ve Kanyonu, Bağbaşı Yaylası ve Ağlayan Kaya Yeşildere Şelalesi örnek olarak gösterilebilir. Ekoturizme konu olan alanların gelişimi için yönlendirme levhalarının yapılması, ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği noktaların oluşturulması, bu alanlara yönelik bireysel turizm hareketliliğine hizmet edecek harita ve alternatifli rotaların oluşturulması önerilmektedir.

Denizli'nin karavan ve kamp turizmi potansiyeli araştırılmalı ve Serinhisar Kefe Yaylası'nda Denizli Büyükşehir Belediyesinin hazır ve aktif durumda bir kamp-karavan tesisinin etkili tanıtımı yapılmalıdır. Ayrıca Pamukkale Belediyesinin Pamukkale bölgesi için faaliyete geçirmeyi planladığı kamp-karavan projesi, en kısa sürede hayata geçirilmelidir. Denizli destinasyonunda muhtemel kamp ve karavan alanlarının belirlenebilmesi için fizibilite çalışmaları yapılmalıdır. Bununla birlikte Ulusal Kamp ve Karavan Federasyonu ve Türkiye Kamp ve Karavan Derneği ile iş birliği yapılmalıdır.

12. Kültür ve İnanç Turizmine Odaklanma

Uzun yıllardır çeşitli medeniyetlerin yaşadığı Denizli, birçok tarihî yapıya ve kültüre ev sahipliği yapmıştır. Denizli ilinin sahip olduğu antik kentler, kiliseler, kervansaraylar, camiiler, kültürel değerler,

ilin kültür ve inanç turizmi açısından zengin bir envantere sahip olmasını sağlamıştır. Ancak kültür ve inanç turizmi için güçlü kaynaklar olan bu eserlerin, çevre düzenlemeleri ve tanıtım etkinlikleri yeterince yapılmadığı için potansiyellerini tam olarak sergileyemedikleri görülmektedir.

İnanç turizmi açısından öneme sahip olan yerler; Yediler Camii, Arasta Camii, Hacı Baki Camii, Delikli Çınar Yeni Camii, Öküz Battı Mescidi, Servergazi Camii’lerdir. Ayrıca Denizli’de kalem işi süslemeli camiiler de önemli bir yere sahiptir. Bu camiiler; Yazır Camii, Boğaziçi Camii, Savranşah Camii, Akköy Camii, Akpınar Camii, Belenardıç Camii, Tabae Cevher Paşa Camii, Sarıkavak Camii, Yukarıgölcük Camii, Kocaköy Camii, Tahtalı Camii, Bayat Camii, Solmaz Çarşı Camii, Hırka Camii ve Hanönü Camii’dir. Fatma Hanım, Mehmet Gazi, Ali Sinan, Mahmut Gazi, Yatağan Baba, Abdi Bey Sultan, Beycesultan, Hüsametdin Bey, Er Dinlendi, Ahmet Dede, Habib-Acem ve Üçler türbeleri de Denizli il sınırları içindedir. Denizli Müze Müdürlüğüne bağlı Pamukkale-Hierapolis Arkeoloji Müzesi ve Atatürk Evi Etnografya Müzesi taşınabilir kültür varlıkları açısından önemli yerlerdir. Selçuklu dönemi yapısı Akhan Kervansarayı’nın UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi’nde yer alması, Zeybek Oyunu, Yarenlik Geleneği ve Çam Düdüğü-Sipsi Çalgısı’nın UNESCO Somut Olmayan Dünya Miras Envanteri’ne kayıtlı olması, kentin kültür turizmi açısından sahip olduğu güçlü yönleridir.

Denizli’de neolitik döneme kadar uzanan 80 adet höyük, 17 arkeolojik ve doğal sit alanı, antik çağda fay hattı ile oluşmuş dünyanın tek doğal antik havuzu ve 20 antik kent bulunmaktadır. UNESCO Dünya Miras Listesi’nde yer alan Laodikeia ve Pamukkale Hierapolis antik kentleri ile Tripolis, Tabea, Colossae, Eumania, Heraklia Salbace, Dionysopolis, Sebastopolis, Trapezapolis, Attuda, Apollonia Salbace, Attyochorium, Lounda, Motello, Aetos, Mossyna, Sala ilde yer alan antik kentlerdir. Antik kentler içerisinde Hierapolis, Laodikeia ve Colossae antik kentleri Hristiyanlar için dinsel kimliği ile ön plana çıkmaktadır. MS 80 yılında, on iki havariden biri olan Aziz Phillippus’un, dini yaymak için Hierapolis’e geldiğinde martyr (din şehidi) edilmesi, Pamukkale Hierapolis’i kutsallaştırmıştır. Hierapolis dinsel kimliğiyle Hristiyanlıkta önemli bir yere sahiptir. Hierapolis Antik Kenti’nde yapılan kazı çalışmaları sonucunda Aziz Philippus’un Martyrium’u ile azizin mezarının da olduğu kilise ortaya çıkartılmıştır. Kilisede yer alan mezar Hristiyanlık dünyasında önemli bir yere sahiptir.

UNESCO Dünya Geçici Kültür Mirası Listesi’nde içinde yer alan ve Denizli’nin en büyük antik kenti olan Laodikeia Antik Kenti’nin en önemli özelliği, Hristiyanlığın ilk 7 kilisesinden birine sahip olmasıdır. Antik kent MS 4. yüzyıldan itibaren kutsal hac merkezi olma gibi dinsel bir özelliğe sahip olmuş ve Erken Bizans Dönemi’nde metropollük seviyesinde dinî bir merkez hâline gelmiştir. İncil’de adı geçen ve Laodikeia Kilisesi adına vahiy gönderilen bir kentte Laodikeia Kilisesi’nin ortaya çıkarılması, bu kutsallığı bir kat daha artırmaktadır. Bu nedenle inanç turizmi için önemli bir merkez niteliğindedir. Denizli Büyükşehir Belediyesi koordinatörlüğünde Dünya Mirası Laodikeia Uyanıyor Projesi ile restorasyon çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca inanç turizminin gelişmesi için Hristiyanlık dininde önemli bir yeri olan, St. Michael Kilisesi’nin yer aldığı Colossae Antik Kenti için planlanan restorasyon çalışmalarına hız verilmeli ve inanç rotası hazırlanmalıdır.

İnanç turizminin canlandırılması için dinler tarihi açısından büyük önem taşıyan ve Denizli’nin Çal ilçesinde bulunan, katagraphe adı verilen ve “tanrıya tahsis etme” anlamını taşıyan yazıtlara tek başına ev sahipliği yapan, sadece Batı Anadolu’da görülen ve daha sonraları Hristiyanlar tarafından da benimsenmiş olan itiraf (kefaret) geleneğini kanıtlayan yazıtların bulunduğu Apollon Lairbenos Tapınağı’nın restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Özellikle restorasyon çalışmalarına ek olarak bu alanlarda artırılmış gerçeklik deneyimlerini sağlayabilecek alt yapının planlanması önerilmektedir. Ayrıca yurt dışında bulunan tur operatörleri ve seyahat acenteleri ile görüşmeler yaparak Tripolis, Hierapolis, Laodikeia ve Apollon Lairbenos Tapınağı’nı kapsayan tur programlarının yapılması, özellikle dijital tanıtım çalışmalarının yapılması ve çeşitli dillerde tanıtım materyallerinin hazırlanması gerekmektedir. Bu bilgiler ışığında Denizli’nin turizm gelirlerini artırmak için kültür turizmi ve inanç turizmine vereceği önemin gerekçeleri açıktır. Bu amaçla Denizli, zengin kültürel kaynaklarını ortaya koyacağı tanıtma ve geliştirme hamleleri ile uluslararası bir kültür ve inanç turizmi marka kenti olabilmeye aday görünmektedir. Bu doğrultuda kültür ve inanç turizmi için yerel inanç rotalarının

oluşturulması, kültür ve turizm değerlerinin hikâyeleri ile birlikte ortaya çıkarılması ve tanıtımının yapılması, dijital tanıtım materyallerinin hazırlanması, ulaşım ve alt yapı imkânlarının iyileştirilmesi, tarihi ve kültürel yapıların restorasyon ve özellikle antik kentlerin ve höyüklerin (Beycesultan höyüğü ve Ekşi Höyük) kazı çalışmalarına hız verilmesi, tanıtım ve pazarlama etkinliklerinin planlanması, ören yerlerinde ve antik kentlerde ziyaretçilerin ihtiyaçlarının karşılanabileceği alanların yapılması, şehrin kültür ve inanç turizmi potansiyeli tanıtım etkinliğinin artırılması ve bu kapsamda dijital ortamlarda sunulacak tanıtım filmlerinin geliştirilmesi önerilmektedir.

Denizli ilinde restorasyon çalışmaları yapılan Gazi İlkokulu'nun yöreye ait el sanatlarının deneyimsel olarak sunulabileceği bir yaşayan müze hâline getirilmesi önerilmektedir. Kültür turizmi açısından Denizli Büyükşehir Belediyesinin hizmete açtığı Batı Tiyatrosu'nda etkinlikler artırılmalıdır. Var olan Denizli Kültür Rotası'nın revize edilerek tanıtımının daha etkin yapılması gerekmektedir. Ayrıca hazırlanan rotaların daha kolay ulaşılabilir olması için kişiye özel Dijital Denizli Rotalar Uygulama Rehberi oluşturulmalıdır. Denizli ilindeki antik kentlerin içinde yer alan artırılmış gerçeklik müzeleri planlanmalıdır. Tanıtım amacıyla dijital oyun yazılımı yaptırılarak Z kuşağının Denizli iline ilgi duyması sağlanabilir.

13. Uluslararası Marka Festivaller Şehri Olma

Denizli, UNESCO etiketli olan hem somut ve somut olmayan kültürel mirası, hem de coğrafi işaretli olan tarımsal ve gastronomi ürün zenginliği ile uluslararası festival markaları yaratmak için çok elverişli ortam sunmaktadır.

Üzüm üretiminde Türkiye' de ilk üç sırada olan ve Denizli' de yer alan Çal ilçesi, üzüm bağları ve coğrafi işaret almış Çal Üzümü ile ünlüdür. Özellikle Antik dönemlerde Çal, "Mosyna" olarak adlandırılmaktadır. Antik dönemlerde bağları, üzümleri ve şaraplarının ünlü olması nedeniyle üzüm ve şarap tanrısı Dionysos'un burada yaşadığına inanılmaktadır. Bu amaçla her yıl bağ bozumu şenlikleri adında yapılan kutlamaların, üzüm hasat dönemlerinde Ağustos-Eylül aylarında uluslararası "Dionysos Şarap Festivali" olarak organize edilmesi ve uluslararası tanıtımının yapılması önerilmektedir.

Kale ilçesinde yapılan Kale Yöresel Ürün ve Tatlı Festivali genişletilerek özellikle Ekim ayında yapılacak "Uluslararası Denizli Gastronomi Festivali" olarak yeniden planlanmalıdır. Her yıl Ağustos ayında yapılan Buldan Dokuma, Kültür ve El Sanatları Festivali ve her yıl Aralık ayında organize edilen El Emeği ve Girişimci Kadınlar Festivali, daha köklü tekstil kültürüne hitap eden, geleneksel dokumacılığı ön plana çıkarır hâle getirilmelidir. Özellikle ilçelerdeki yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve kurumların planlamış oldukları şenlikler, organizasyonlar ve festivaller tek bir portalda toplanmalı ve benzer nitelikli organizasyonlar birleştirilerek güçlü bir sinerji oluşturulmalıdır.

Denizli, bir taraftan geleneksel kaynaklarına dayalı marka festivaller geliştirirken, bir diğer taraftan modern sanat ve eğlence yaklaşımlarına bağlı festivaller de ortaya koyabilmelidir. Sürdürülebilir bir sinerji yakalamak için planlanan festivallerin tarihleri değiştirilmemeli, uluslararası programlarda yer alması sağlanarak marka festivaller oluşturulabilmelidir. Denizli'nin marka festivaller yaratmadaki kritik kurumu, İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu olacaktır. Kurul bünyesinde ildeki tüm festivallerin envanteri yapılmalı, tarım ürünleri, kültürel varlıklar ve gastronomi unsurları üzerinde geliştirilecek yeni festivaller yaratılmalı, bunlar arasında markalaşma fırsatları analiz edilmeli, festival yerleri tesis edilmeli, organizatör anlaşmaları uzun dönemli yapılmalı, etkinlikler uluslararası takvimlere sokulabilmeli ve destinasyon festivallerinin pazarlama planlaması, Kurulun koordinasyon ve denetimi altına alınmalıdır.

14. Kış Turizmini Geliştirme

Kent merkezine 88 km uzaklıkta bulunan Tavas ilçesine bağlı Bozdağ Denizli Kayak Merkezi, Denizli Havalimanı'na 132 km uzaklıktadır. Diğer yandan çevre illere uzaklık mesafesi 100-200 km aralığındadır. Denizli, bölgede aktif olarak kullanımda olan kayak merkezleriyle konumu itibarıyla

rekabet edebilecek niteliktedir. Ege Bölgesi'nde yoğun olarak talep gören deniz-kum-güneş üçlüsüne kış mevsiminde ek olarak sunulabilecek nitelikte olan kayak merkezi, konumsal ve teknik açıdan pazarlanabilir durumdadır. Ek olarak kar kalitesi bakımından rekabet edebilirliğini kuvvetlendirici durumdadır. Kayak merkezi an itibarıyla günübürlükçiler tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Kayak merkezinin ulusal ve uluslararası düzeyde kullanımının sağlanması için öncelikle profesyonel hizmet veren konaklama işletmesi ve rekreatif alanların kurulması gerekmektedir. Buna paralel olarak sportif turnuvalara uyumlu olacak şekilde ve sportif aktivitelere hizmet verici özellikleri bünyesinde barındıracak turizm kompleksi tasarlanmalıdır. Sezonda aktif kullanım sağlamak için acentelerle çeşitli anlaşmalar yapılarak bölge kültürünü yansıtıcı, etkinlik bazlı özel tur paketleri geliştirilmelidir. Böylelikle hem aktif kullanım hem de bölgenin tanınırlığı sağlanacaktır. Bölgeyle ilgili stratejik planlamalarda kayak turizmi ön plana çıkartılmalı ve kayak merkezinin alt ve üst yapı çalışmaları giderilmelidir. Son olarak kayak merkezinde kış mevsimlerinde gelenekselleştirilmek üzere festival yapılmalıdır. Bu sayede kayak merkezinin yerel halk tarafından etkin kullanımının yanı sıra çevre illerin de kullanımı artırılabilir ve bu aktivite tanıtıcı bir eylem olarak kullanılabilir.

15. Şarap Turizminde Uluslararası Kent Markası Yaratma

Anadolu coğrafyasında şarap kültürünün geçmişi binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Coğrafi şartlar dikkate alındığında Türkiye coğrafyasının dünyada şarap üretimine en uygun bölgelerden biri olduğu görülmektedir. Şarap turizminin dünya genelindeki gelişimi, bağ rotalarının etkisiyle bölgeye ticari olarak değer katıp bölge ve ülke turizminin gelişimine katkı sağlamakla birlikte hem sürdürülebilirliğe hem de rekabetçiliğe imkân tanımaktadır. Çin, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya, Fransa ve İspanya dünya genelinde şarap üretiminde en fazla söz sahibi olan ilk beş ülkedir. Şarap teknolojisinin geliştiği ve şarap kültürü yoğun olan ülkeler, şarap ve bağ turizminden yüksek gelir elde etmektedir. İlçeleri ve üzüm üretiminde Türkiye'de ilk üç sırada olan Denizli için, gelişmiş bir şarap turizminin oluşturacağı katma değer elzemdir.

Çal Üzümü ile coğrafi işaret tescili alan Denizli'nin Çal ilçesi ve Bekilli bölgesi, şarap turizmini geliştirmek amacıyla planlanarak Şarap Rotaları kapsamında şarap severlerin dikkatlerini üzerine çekebilir. Bu amaçla her yıl bağ bozumu şenlikleri adı altında yapılan kutlamaların, Ağustos-Eylül aylarındaki üzüm hasat dönemlerinde uluslararası "Dionysos Şarap Festivali" olarak organize edilmesi ve uluslararası tanıtımının yapılması şarap turizminin canlanmasına katkı sağlayacaktır. Bu gibi etkinliklerde ziyaretçiler yörenin tarihini, şarap yapım tekniklerini, bağcılığı, şarap tadımını, yörenin arkeolojik külliyyatını, yiyecek-içecek hizmeti veren işletme seçeneklerini deneyimleme şansı yakalayacaklardır.

Denizli'de Şarap Rotası oluşturulmalıdır. Rotada; birkaç üzüm bağı ile şaraphane yerleri bulunmalıdır. Bu rota; doğal güzellikler, manzaralar, turistlerin üzüm bağlarına ve şaraphanelere ulaşmalarını kolaylaştıracak çeşitli yönlendiricileri kapsamalıdır. Şarap ve bağ portalı oluşturulmalı ve Şaraphane Müzesi yapılarak ziyaretçilerin Denizli üzüm ve şarap tarihini öğrenmeleri sağlanmalı, "Bağdan Kadehe Yolculuk" sloganı ile ziyaretçilerin üretim sürecini deneyimlemesi için plan yapılmalıdır. Bu tür çalışmalar, Türk şarabından tadan, yörenin kendine has yemeklerini keşfeden ve yöre halkı hakkında mevcut bilgi birikimlerini artıran bir turist akışını da beraberinde getirecektir.

16. Nitelikli Hediyeelik Eşya Envanterini Geliştirme

Destinasyondaki nitelikli hediyeelik eşyalar ya yerel kültür kaynaklı ürünler ya da üst gelir grubuna yönelik kuyumculuk, mücevher veya ipek dokumalı halılar gibi geleneksel el sanatları ürünleri üzerine tasarlanmalıdır. Denizli çok önemli SOKÜM varlıklarına sahiptir. Bunlardan Buldan Bezi, Çameli Elmalı Bezi, Çameli Kilimi coğrafi işaret tescili olan ürünlerdir. Bunun haricinde ildeki Çardak Kök Boyalı Kilim, mermer, Buldan Bez Dokuması, Yatağan Bıçağı, Güney Şarabı, Serinhisar Leblebisi, Babadağ Dokuması, Çivril Elması, Honoz Kirazı, Çal Şarabı, Kale Biberi, Tavas Baklavası, kekik, Çameli Cevizi, lavanta, horoz heykelleri, Yanık Yoğurt, dokuma ürünleri (havlu -peştamal), Tel Kıрма

Oyası, Yatağan Palası, Denizli Tütünü, terekota sanatı ile yapılmış çömlekler, el yapımı deri tasarım ürünleri, halı ve kilim, üzüm ve üzüm ürünleri gibi önemli unsurlar farklı gelir grupları için özgün hediyelik eşya üretimlerine kaynaklık edebilecek durumdadır.

Özellikle Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından 2022 yılında restore edilen ve 800 yıllık geçmişe sahip tarihi Kaleiçi Çarşısı'nda Denizli iline özgü hediyelik eşyaların satışının yapılması ve turizm rotası hâline getirilmesi önerilmektedir. Kentin 5000 yıllık cam sanatı geleneğindeki tecrübesiyle hediyelik ürünler üreterek katma değeri artırılmalıdır.

Denizli ilinde restorasyon çalışmaları yapılan Gazi İlkokulu'nun geleneksel değerleri yansıtan kıyafet, el sanatları, dokumacılık, çömlekçilik, camcılık, oymacılık, bıçakçılık ve deri ürünlerinin de yer aldığı bir kent müzesi hâline getirilip müzede hediyelik eşya satışının sağlanması önerilmektedir.

İlin kendi üretimi olan ve köklü kültürel geçmişi olan bu zanaat ürünlerinin nitelikli hediyelik eşyalara dönüştürülmesi işi, kapsamlı bir projeyi gerektirmektedir. Bu çalışma, Denizli İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu liderliğinde, üniversitenin, ulusal ve uluslararası tasarım uzmanlarının ve yerel zanaatkâr paydaşların katılımıyla gerçekleştirilmelidir. Bu sayede sadece turizm sektörü nitelikli ve özgün hediyelik eşyalara kavuşmayacak, aynı zamanda kırsaldaki kadın iş gücünün iş yaşamına kazandırılması mümkün olabilecek ve geleneksel üretim yöntem ve süreçlerinin sürdürülebilirliği de sağlanmış olacaktır.

17. Termal Turizme Odaklanma

Denizli il sınırları içerisinde üç termal turizm merkezi bulunmaktadır. Termal turizm merkezleri, antik kentlerle ortak paydaya sahip olmakla birlikte kentin turizm kimliğinin oluşturulması bakımından önem arz etmektedir. Destinasyonun turizmde gelişim hedefleri arasında termal kaynakların etkin kullanımı da bulunmaktadır. Antik dönemden günümüze değin sıcak su ve çamur kaplıcaları, halk hekimliği bağlamında tedavi yöntemi olarak kullanılan önemli kaynaklar olarak bilinmektedir. Fay hatlarının bölgede yoğun olması nedeniyle Denizli, termal turizm için elverişli bir destinasyondur. Karahayıt Kaplıcaları, Buldan Yenicekent-Bölmekaya, Sarayköy ilçesinde Tekkeköy, İnsuyu, Babacık ve Kızıldere bölgesi, Akköy ilçesinde Gölemezli bölgesi, Kültür ve Turizm Bakanlığınca 2006/11354 sayılı karar ile 16 Aralık 2006 tarihinde Termal Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Fakat daha sonra Karahayıt ve Akköy bölgeleri birleştirilmiştir. Dolayısıyla Denizli'nin termal turizm alanında bir marka olması için oldukça önemli termal kaynaklara sahip olduğu görülmektedir. Karura Antik Kenti üzerinde bulunan Sarayköy Termal Turizm Merkezi, Denizli'ye 22 km uzaklıkta olan bir yerdir. Bu bakımdan turistler için ek turizm ürünü olarak sunulabilecek bir destinasyondur. Özellikle 80 C sıcaklığa sahip termal suyunun olması destinasyonun termal turizm açısından önemini ortaya koymaktadır. Denizli'de son dönemde termal turizm ve sağlık hizmetleri açısından Karahayıt bölgesi ön plana çıkmaktadır. Karahayıt bölgesinde 10 adet turizm işletme belgeli termal otel ve 42 adet basit konaklama belgeli turizm tesisi bulunmaktadır. Yaklaşık 10.000 civarında yatak kapasitesi ile bir adet Özel Fizik Tedavi Tıp Merkezi ve Pamukkale Üniversitesinin çok yakında açmayı planladığı Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi mevcuttur. Bölge, Denizli merkeze yaklaşık 20 km ve Pamukkale'ye 7 km uzaklıktadır. Bu bakımdan şehir turizmi için gelen turistlere destinasyon ek ürün olarak sunulmalıdır. Turistlerin kenti ziyaretlerinde konaklama hizmeti alabileceği bir turizm merkezi olarak konumlandırmak önemli katkı sağlayacaktır. Bölgede konaklama işletmelerinin sayısı veya yatak kapasitesi artırılmalı ve bölgeye gelen turlar konaklama için Karahayıt'a yönlendirilmelidir. Ayrıca Karahayıt'ta kurulmakta olan Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi'nin ulusal ve uluslararası alanda etkili bir tanıtımının yapılması, uluslararası akredite spa ve wellness kuruluşlarına üye olunması için çalışmalara hız verilmesi ve bölgeye günübirlik ulaşım için seferler oluşturulması veya var olan seferlerin artırılması önerilmektedir.

Akköy-Gölemezli Termal Turizm Merkezi, Tripolis Antik Kenti'nde bulunan Yenicekent Kaplıcaları ve Karahayıt Kaplıcaları, Pamukkale Travertenleri'ne ve Denizli merkeze ulaşım bakımından oldukça

yakın bir mesafede yer almaktadır. Destinasyonlar 30-60 C arasında değişen termal sulara sahiptir ve özellikle Akköy'de çamur kaplıcalarında hizmet sunulmaktadır. Bu bilgilerden hareketle bölgenin hak ettiği turistik değeri görmesi için Denizli merkez veya Pamukkale merkezli turizm hareketliliğinin termal kaynakların bulunduğu turizm merkezlerine yönlendirilmesi avantaj sağlayacaktır. Bölgede turizm merkezlerinde hizmet standartlarının geliştirilmesi için hizmet içi eğitimlerin verilmesi, profesyonel hizmet sunan konaklama işletmelerine sahip olunması, fiziki rehabilitasyon hizmeti veren sağlık tesislerinin tanınırlığını artırıcı reklamların yayımlanması, kampanyaların oluşturulması başlıca önerilerdir. Ayrıca seyahat acenteleri ile anlaşmalar dâhilinde konaklamalı paket turların tasarlanması ve ilgili şirketlere sunulması bölgenin gelişimi için önemlidir. Termal turizm merkezlerinde rehabilitasyon hizmeti turistin ana talebini oluştursa da bölgede konaklama süresinin uzaması bakımından hediyelik eşya, gezi rotaları, alışveriş olanaklarının tasarlanması gerekmektedir. Ayrıca şehir merkezi ile Pamukkale bölgesine ulaşımın daha etkin hâle getirilmesi önerilmektedir.

18. Pamukkale Travertenlerini Koruma ve Geliştirme

Denizli'nin turizm destinasyonları arasında doğal yapısıyla önemli bir turizm potansiyeline sahip Pamukkale Travertenleri, dünyanın sayılı ve önemli destinasyonları arasındadır. Ayrıca Türkiye'ye en çok turist çeken iller sıralamasında Denizli'nin ilk dörtte olmasında büyük katkısı olan bir destinasyondur. Pamukkale Travertenleri yıllık ortalama 2,5 milyon ziyaretçisi olan ve değerini kaybetmeyen bir turizm merkezidir. Yoğun ziyaretçisi olan bu merkezin taşıma kapasitesi ve bu bağlamda sürdürülebilirliği önem arz etmektedir. Yoğun talep, travertenlerin zarar görmesine neden olmaktadır. Geçmiş yıllardan bu yana travertenlerin korunması amaçlı çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. 1990 yılında özel çevre koruma bölgesi olarak ilan edilmiştir. Ayrıca UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne girmeye hak kazanmıştır. Tüm bu yönlerinin korunması amacıyla çeşitli çalışmalar yapıldığı (yolların düzenlenmesi, bölge içinde yer alan yapıların taşınması vb.) görülmektedir. Ancak travertenlere yönelik aşırı turizm hareketliliği ve bölgeye yakın konaklama işletmelerinin olması, travertenlerin doğal görünümü olan beyazlığını yitirmesine neden olmaktadır. Turistik nitelikte olan travertenler ile bu niteliği taşımayan travertenlerin ayırt edilmesi, bölgede turizm planlamasının ivedi olarak kontrollü ve travertenlere zarar vermeyecek şekilde geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Travertenlerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için taşıma kapasitesi üzerine bir çalışma yapılması, korunması ve kullanımına yönelik uygulamaları hayata geçirmek üzere birden fazla yönetim biriminden tek bir yönetim birimine sorumluluğun ve sürecin yönetiminin geçirilmesi önem arz etmektedir. Tüm bunlara ek olarak bölgenin alt ve üst yapı sorunlarının giderilmesi adına, mevcut durum değerlendirmelerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Temel olarak çeşitli çalışmalar ve kurumlarca sürdürülebilirlik planlamalarının yapıldığı ancak bu plan ve programlara uyumlu eylemlerin yeterince gerçekleşmediği görülmektedir.

Pamukkale Travertenleri'nin bulunduğu lokasyon üzerinde sektörel girişimcilik yerine termal kaynakların bulunduğu alanlara (koruma havzası) ve kent merkezine konaklama ve yeme-içme gibi temel ihtiyaçların yönlendirilmesi gerekmektedir. Aksi durumda bölgenin sürdürülebilirliği, her ne kadar planlamalar yapılsa da sekteye uğrayacaktır. Bölgede aşırı turizmi önleyici olması için konaklama işletmeleri ve seyahat acentelerinin turist kapasitesi bakımından kontrol altında olacağı ve turizm merkezine günlük giriş oranını belirleyici ziyaretçi kapasite tespitinin doğru teknik ve şartlarda oluşturulması ve hayata geçirilmesi gereklidir.

Pamukkale Travertenleri'nin bulunduğu bölgede travertenlerin ziyaretçiye açık olan bölümlerinin sınırlandırılması ve simülasyon teknikleri kullanılarak turistik ürünlerle taşıma kapasitesinde rahatlama sağlayabilecek alternatif turistik faaliyetlerin oluşturulması, travertenlerin aşırı turizm hareketliliğine maruz kalmasını önleyecektir. Ayrıca yaz döneminde yoğunlaşan ziyaretçi akınına, Denizli'nin alternatif turizm faaliyetlerinden olan kış turizminin gerçekleştirildiği kış mevsimine yönlendirilmesini sağlayacak, teşvik edici kampanya ve çalışmalar gerçekleştirilebilir. Buna paralel olarak yaz döneminde travertenlerin ziyaretçiye açıldığı zaman dilimlerinde kısıtlamalara gidilebilir veya fiyatlarda değişime

giderek tahribi önleyici fiyat bazlı pazarlama stratejisi kullanılabilir. Ayrıca T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Pamukkale Özel Çevre Koruma Yönetim Planı'nda (2020-2024) yer alan 4 ideal hedef, 11 uygulama hedef ve 42 faaliyetin yapılabilmesi için gerekli çalışmalara ve projelere hız verilmesi önerilmektedir.

19. Kent Peyzajını Düzenleme ve Rekreatif Alanları Artırma

Günübirlikçilerin uğrak noktası hâlinde olan Pamukkale Travertenleri'nin kent merkezine yakın olması, şehirde turizm hareketliliği oluşturmak için bir avantajdır. Bunu sağlayabilmek için şehir merkezinin turistik yönden çekici hâle getirmek önem arz etmektedir. Ayrıca farklı destinasyonlardan turlarla gelen ziyaretçilerin hem yorgunluğunu atması hem de kaliteli bir zaman geçirmesi için şehir merkezinin kullanımı sağlanmalıdır. Bu noktada kent peyzajı ve rekreatif mola noktaları geçirilen zamanın kalitesini yükseltmelidir. Diğer yandan söz konusu rekreatif mola noktaları, tasarımları ile kent peyzajına destek olurken, aynı zamanda dinlenerek eğlenebilme imkânlarıyla donanmalıdır. Bu türdeki ortamlar oluşturmak ve şehre estetik doku kazandırmak, Denizli kent yönetimi için öncelikli bir başlık olmalıdır.

Şehir merkezinde, Pamukkale ve Karahayıt bölgelerinde gezi ve alışveriş ile selfie noktalarının oluşturulması, şehrin silüetini zenginleştiren ve şehrin tarihî değerlerini yansıtan nitelikte bir peyzaj tasarımının yapılması, ziyaretçilerin deneyimleri ve alışveriş motivasyonlarını artırılacaktır. Böylece kentin peyzajına çok önemli katkıda bulunulurken, aynı zamanda yerel halkın yaşam ve sosyal hayat kalitesi de çeşitlenip artırılacaktır. Ayrıca Denizli'de yeşil bayrak ödüllü parklar, ulusal ve uluslararası alanda ön plana çıkarılmalıdır. Denizli'de potansiyel bisiklet ve yürüyüş rotaları belirlenmelidir.

20. Denizli Destinasyon Markası Geliştirme

Denizli Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası'nda yukarıda ortaya konan tanıtım ve geliştirme hamlelerinin sonuçları, bir anlamda kentin toplam turizm markasını oluşturmaya katkı veren bileşenler durumundadır. Söz konusu başlıklarda sağlanacak başarılı sonuçlar ile il turizm marka değerinin oluşturulması mümkün olabilecektir. Bu kapsamda Denizli, dünya çapında sürdürülebilir ve nitelikli turizm ürünleri ile tanınan bir marka destinasyon hâline gelme hedefini benimsemelidir. Denizli'nin, dünya çapında sürdürülebilir ve nitelikli turizm ürünleri ile tanınan bir marka destinasyon hâline gelme hedefi için ilk koşul, özellikle Covid-19 küresel salgını sonrası yeni bir görünüme kavuşan ve farklı ve yeni eğilimleri dikkate alan bir il turizm stratejik planının ortaya konmasıdır. 2020-2023 yılları arasında kapsayan Denizli İli Korunan Alanları Tabiat Turizmi Master Planı ve 2020 yılında gerçekleştirilen Denizli Turizm Çalıştay'ı gibi şehrin turizm dinamiklerini belirleme, eksiklerin giderilmesi ve gelişimin önünü açıcı eylemleri ortaya koyma adına hazırlanmış raporlar, il turizm stratejik planının geliştirilmesi açısından önem arz eden çalışmalardır. Ayrıca ilin yol haritasını oluştururken kentte turizm ürünlerinin eksik yönlerinin tamamlanması ve pazarlanması, il turizminin değer zincirindeki eksiklerin tespit edilmesi ve ideal değer zincirine ulaşmak amacıyla hayata geçirme adımlarının ortaya konması ile görsel ve işitsel logo tasarımları gibi konuların markalaşmak ve bütüncül bir yaklaşıma sahip turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için gereklidir.

Denizli, turizm faaliyetleri bakımında Pamukkale Travertenleri ile günübirlikçiler ve yerli-yabancı turistler için önemli bir uğrak noktası konumundadır. Ayrıca kentin tanınırlığı bakımından önem arz eden, marka turistik ürün durumundadır. Bu ürünün zenginleştirilmesi, Denizli'de ortalama kalış süresinin uzatılması bakımından oldukça önemli bir husustur. Bunun için Pamukkale civarında oluşturulabilecek turizm aktiviteleri ve şehir merkezine taşıyacak nitelikte bir turizm planlaması izlenmelidir.

Denizli, farklı mevsimlerde farklı turistik ürünlere sahip bir destinasyon olma özelliğine sahiptir. Hâliyle kış mevsimlerinde bölgede rekabet edebilirliği olan bir kış turizmi kompleksine sahip olması turizmin gelişimi için gerekmektedir. İlaveten şehrin termal kaynaklara sahip olması, yine şehirde termal ve

sağlık turizmi hedefinin dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Bunun için, Afyon gibi termal turizmde güçlü rakiplere karşı konumunu niteliğiyle kazanabileceği butik termal ve rehabilitasyon hizmetleri sunan alt yapıya sahip olması gerekmektedir.

İsmet İnönü Bulvarı No: 32
06100 Emek, Ankara

Esentepe Mahallesi Büyükdere Cad.
No: 127 Astoria AVM B Blok Kat: 4
34394 Şişli, İstanbul